

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის

სახელმწიფო უნივერსიტეტის

ფსიქოლოგიისა და განათლების მეცნიერებათა

ფაკულტეტი

სამაგისტრო პროგრამა -განათლების მეცნიერებები

(მოდული- განათლების პოლიტიკა)

გოგოლაძე მარიამი

ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის

განხორციელების ანალიზი

ნაშრომი შესრულებულია განათლების მეცნიერებების მაგისტრის

აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: კახა გაბუნია,

თსუ ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის

ასოცირებული პროფესორი, ფილოლოგიის მეცნიერებათა

დოქტორი

თბილისი

2016

ანოტაცია

ეთნიკური უმცირესობების სოციალიზაციის პროცესი სხვა დანარჩენთან ერთად პირველ რიგში მოიცავს სახელმწიფო ენის სწავლების ხელშეწყობას. სწორედ ამიტომ, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ მიიღო გადაწყვეტილება, შეეტანა ცვლილება უმაღლესი განათლების კანონში და შეიმუშავეს პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებს ეთნიკური უმცირესობებისთვის სახელმწიფო ენის სწავლებას ერთი წლის განმავლობაში, რის შემდეგაც აგრძელებენ სწავლას საბაკალავრო პროგრამაზე.

აღნიშნულ ბრძანებას ხელი მოეწერა 2009 წელს, ხოლო განხორციელება დაიწყო 2010 წლიდან. პროგრამის შესახებ პირველი კვლევა ჩატარდა 2013 წელს, რომელმაც შეიმუშავა გარკვეული რეკომენდაციები პროგრამის გასაუმჯობესებლად. წინამდებარე კვლევით შევეცდებით დავადგინოთ პროგრამის ხარვეზები და დადებითი მხარეები 2013 წლის შემდგომ პერიოდში.

თემის აქტუალობა: საქართველო მუდამ იყო მრავალეთნიკური ქვეყანა და დღემდე ასე გრძელდება. ქვეყნის პოლიტიკური კურსიდან გამომდინარე, თანდათან იზრდება საქართველოში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების მიერ სახელმწიფო ენის სწავლების მოთხოვნა.

კვლევის მიზანს წარმოადგენს ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში განხორციელებისას არსებული პრობლემებისა თუ დადებითი მახასიათებლების გამოვლენა და ანალიზი.

კვლევის საგანს წარმოადგენს საშელავათო პოლიტიკის ფარგლებში, საქართველოში განხორციელებული, ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამა ეთნიკური უმცირესობებისთვის.

კვლევის ობიექტი - ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის დადებითი და უარყოფითი მხარეები, პრობლემები.

საკვლევი თემის ჰიპოთეზა - ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიან პროგრამას აქვს გამოკვეთილი პრობლემები, აღინიშნება ხარვეზები პროგრამის განხორციელების დროს. აღნიშნული ფაქტის მიზეზებია:

- ა) სასწავლო მასალის შეუსაბამობა;
- ბ) პროგრამისთვის განსაზღვრული არასაკმარისი დრო;
- გ) სტუდენტთა ზოგადი განათლების დაბალი დონე.

Analysis of Implementation of One-Year Training Program

In Georgian Language

Annotation

Ethnic minorities socialization process among other things, first of all includes the promotion of state language learning. Therefore, the Ministry of Education and Science of Georgia has decided to make changes in the Law on High Education and to developed the program, which implies state language teaching to ethnic minorities for one year period. After which they continue study on bachelor's educational program. The mentioned issue was signed in 2009, but its implementation begin in 2010. The first research about the program had been carried out in 2013, which gave certain recommendations to improve the program. By the present research we will try to identify shortcomings of the program and positive sides for the period of post 2013.

Actuality of the topic: Georgia has always been a multi-ethnic country, and it still remains. Due to the country political course gradually is increasing demand from the ethnic minorities living in Georgia to learn state language.

The purpose of the research is to identify and analyze problems of positive characteristics existing in one-year training program in Georgian Language.

Research Subject is implemented one-year training program in Georgian Language for ethnic minorities implemented within the preferential policy.

Research Subject - Positive and negative sides, and problems of one-year training program in Georgian Language for ethnic minorities.

The hypothesis of the research topic – One-year training program in Georgian language has outlined problems, are emerged the defects in implementation of the program. The causes of the mentioned fact are:

- a) Training material inconsistencies;
- b) Insufficiency of time determined for program;
- c) Low level of students' general education.

სარჩევი

შესავალი	5
თავი 1. ეთნიკური უმცირესობები და საქართველო–ისტორიული მიმოხილვა	8
§1.1 აზერბაიჯანელები	9
§1.2 სომხები	11
§1.3 აფხაზები	14
§1.4 ოსები	15
თავი 2. ქართული, როგორც მეორე ენა	16
§2.1 განათლება	19
თავი 3. ევროპული გამოცდილება	22
თავი 4. ქართულ ენაში მოსამზადებელი პროგრამის დაწყება და განვითარება	25
კვლევითი ნაწილი	27
დასკვნა	38
რეკომენდაციები	39
გამოყენებული ლიტერატურა	41
დანართი #1	
დანართი #2	
დანართი #3	
დანართი #4	
დანართი #5	
დანართი #6	

შესავალი

საქართველოში საკითხები განათლების შესახებ რეგულირდება შემდეგი კანონებით:

- 1) საქართველოს კანონი ზოგადი განათლების შესახებ;
- 2) საქართველოს კანონი უმაღლესი განათლების შესახებ;
- 3) საქართველოს კანონი პროფესიული განათლების შესახებ.

საქართველოს კონსტიტუციის 35-ე მუხლის მიხედვით:

„1. ყველას აქვს განათლების მიღებისა და მისი ფორმის არჩევის უფლება.

2. სახელმწიფო უზრუნველყოფს ქვეყნის საგანმანათლებლო სისტემის ჰარმონიზაციას საერთაშორისო საგანმანათლებლო სივრცეში. (27.12.2006 N4135)“
[<http://www.parliament.ge/ge/kanonmdebloba/constitution-of-georgia-68>]

თანამედროვე საზოგადოებაში ყველა დემოკრატიული სახელმწიფოს პრიორიტეტია თანაბარი შესაძლებლობების შექმნა განათლების მისაღებად.

„ეროვნულ უმცირესობათა დაცვის შესახებ“ ევროპულ ჩარჩო კონვენციაში, მე-12 და მე-14 მუხლებში აღნიშნულია რომ ქვეყანამ უნდა იზრუნოს ეთნიკური უმცირესობების განათლებაზე და იღებენ ვალდებულებას, აღიარონ, „ნებისმიერ პირს, რომელიც მიეკუთვნება ეროვნულ უმცირესობას, აქვს უფლება ისწავლოს მისი უმცირესობის ენა“ [<http://police.ge>]

2005 წლიდან, რაც საქართველოში დაიწყო ერთიანი ეროვნული გამოცდების ჩაბარება, ხოლო 2007 წლიდან ამოქმედდა „სამეღავათო პოლიტიკა“, რომელიც ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი აბიტურიენტების მიმართ შემუშავდა. აღნიშნული ფაქტი განაპირობა იმან, რომ ერთიანი ეროვნული გამოცდების პირველი წელი ძალზედ ნეგატიური აღმოჩნდა ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისთვის. (შ.ტაბატაძე, ნ.გორგაძე; 2013)

2009 წელს ხელი მოეწერა და 2010 წლიდან დაიწყო განხორციელება ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანმა პროგრამამ, რომლითაც ისარგებლებდნენ საქართველოს მოქალაქეები, ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენლები.

კანონში შესული ცვლილება ითვალისწინებს ეროვნული უმცირესობებისთვის შეღავათს, რომ ჩააბარონ მშობლიურ ენაზე მხოლოდ ერთი საგანი, ზოგადი უნარები, რის შემდეგაც ირიცხებიან ერთწლიან მოსამზადებელ პროგრამაზე, არჩეულ უნივერსიტეტში. აღნიშნული პროგრამის დასრულების შემდგომ კი აგრძელებენ სწავლას 4-წლიან საბაკალავრო პროგრამაზე სასურველი სპეციალობით.

გამომდინარე იქიდან, რომ ქვეყანაში ეთნიკურ უმცირესობას ძირითადად აზერბაიჯანულენოვანი და სომხურენოვანი მოსახლეობა წარმოადგენს, კვოტაც გადანაწილდა შესაბამისად, „ერთიანი ეროვნული გამოცდებით მისაღებ სტუდენტთა საერთო რაოდენობის 5-5% სომხურენოვანი და აზერბაიჯანულენოვანი და 1-1% ოსურენოვანი და აფხაზურენოვანი აბიტურიენტები“ [შ.ტაბატაძე, ნ.გორგაძე; 2013 :9].

როგორც უკვე აღვნიშნე, ზემოხსენებული პროგრამის განხორციელება დაიწყო 2010 წელს, ამ ხნის განმავლობაში პროგრამის შესახებ იწერებოდა სტატიები, გამოთქვამდნენ მოსაზრებებს როგორც სტუდენტები, ასევე სხვა კომპეტენტური პირები, იწერებოდა ინტერვიუები, მაგრამ კვლევის სახით მხოლოდ 2013 წელს გამოქვეყნდა შალვა ტაბატაძის და ნათია გორგაძის ავტორობით. ეს იყო რამდენიმეწლიანი საშეღავათო პოლიტიკის შეჯამების პირველი მცდელობა.

წინამდებარე **კვლევის სიახლე** - ამჟამინდელი პროგრამის განხორციელების თვალსაზრისით, წინა კვლევის შემდგომ შეიცვალა თუ არა რამე, იქნა თუ არა გათვალისწინებული ის რეკომენდაციები რაც უკვე ჩატარებულმა კვლევამ მოგვცა და იგეგმება თუ არა რაიმე სიახლე ამ პროგრამის ფარგლებში.

კვლევის მიზანს წარმოადგენს ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში განხორციელებისას არსებული პრობლემებისა თუ დადებითი მახასიათებლების გამოვლენა და ანალიზი.

გამოიკვეთა შესაბამისი **ამოცანები**: მეორადი ინფორმაციის მოძიება, დამუშავება, ჰიპოთეზის შემუშავება, კვლევის მეთოდებისა და რესპოდენტთა ჯგუფის განსაზღვრა, კვლევის ჩატარება, მიღებული ინფორმაციის ანალიზი, დასკვნებისა და რეკომენდაციების შემუშავება.

კვლევის საგანი – საშეღავათო პოლიტიკის ფარგლებში, საქართველოში განხორციელებული, ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამა ეთნიკური უმცირესობებისთვის.

კვლევის ობიექტი - ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის დადებითი და უარყოფითი მხარეები, პრობლემები.

კვლევის მეთოდები: მეორადი ინფორმაციის დამუშავება, სამაგიდო კვლევა, რაოდენობრივი კვლევა, თვისებრივი კვლევის ფორმა - ჩაღრმავებული ინტერვიუ.

კვლევის სამიზნე ჯგუფი: ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სტუდენტები, რომლებმაც გაიარეს ერთწლიანი მომზადების პროგრამა და გააგრძელეს სწავლა საბაკალავრო პროგრამაზე სხვადასხვა სპეციალობით; პედაგოგები, რომლებიც ასწავლიან მომზადების პროგრამის დროს და ლექტორები, რომლებიც უკვე საბაკალავრო პროგრამაზე ჩარიცხულ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებს უკითხავენ ლექციებს.

ჰიპოთეზა - ქართულ ენაში მოსამზადებელ ერთწლიან პროგრამას აქვს გამოკვეთილი პრობლემები, აღინიშნება ხარვეზები პროგრამის განხორციელების დროს. აღნიშნული ფაქტის მიზეზებია:

- ა) სასწავლო მასალის შეუსაბამობა;
- ბ) პროგრამისთვის განსაზღვრული არასაკმარისი დრო;
- გ) სტუდენტთა ზოგადი განათლების დაბალი დონე.

თავი1. ეთნიკური უმცირესობები და საქართველო–ისტორიული მიმოხილვა

საქართველო მრავალეთნიკური სახელმწიფოა. ქვეყნის ტერიტორიაზე უძველესი დროიდან აქტიურად მიმდინარეობდა მიგრაციული პროცესები, აქ მოდიოდნენ და მკვიდრდებოდნენ სხვადასხვა ეროვნების წარმომადგენლები. დროთა განმავლობაში მიგრანტთა ზოგიერთი ჯგუფი ადგილობრივ მოსახლეობაში აირია,ზოგმა კი შეძლო თვითმყოფადობის შენარჩუნება.

ეთნიკური ჯგუფების გადაადგილება მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ადგილობრივ მოსახლეობაზე,რადგან ხდება ახალი ეთნოკულტურული მახასიათებლების შემოტანა და ზოგჯერ ირევა ადგილობრივ კულტურაში.

საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვების შემდეგ,1991 წლიდან, სამოქალაქო ინტეგრაციის პრობლემა აქტუალური გახდა. სამხრეთ ოსეთსა და აფხაზეთის ტერიტორიაზე წარმოქმნილი კონფლიქტის ფონზე საქართველომ შეძლო და მშვიდობა შეინარჩუნა სხვა უმცირესობების წარმომადგენლებთან.

1990–იან წლები გამოირჩევა ეთნიკური უმცირესობების ემიგრაციით,ამის გამომწვევი რამდენიმე მიზეზი არსებობს: საქართველოს ხელისუფლების დისკრიმინაციული პოლიტიკა,ცხოვრების დონის გაუარესება, საკუთარი შესაძლებლობების რეალიზაციის შეუძლებლობა,მოსახლეობის ნეგატიური დამოკიდებულება, მშობლიური ენისა და კულტურის განვითარების შეუძლებლობა, უმუშევრობა. სწორედ ამიტომ, ეთნიკური მოსახლეობა, რომელიც 1989 წლის მონაცემებით 30%-ს შეადგენდა, შემცირდა და 2002 წლისთვის 16%-ს მიაღწია (ეთნიკური უმცირესობების სამოქალაქო ინტეგრაციის პოლიტიკის ანალიზი; 2008).

§1.1 აზერბაიჯანელები

საქართველოში ეთნიკური უმცირესობების განსახლების ორი ტიპია : დისპერსული და კომპაქტური. კომპაქტური დასახლებები ძირითადად ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთშია, სადაც ძირითადად აზერბაიჯანელები და სომხები ცხოვრობენ. აზერბაიჯანელები ქვემო ქართლის მოსახლეობის 45%-ს შეადგენენ, მარნეულში - 83.1%-ს, დმანისში - 66.7%-ს, ბოლნისში - 66%-ს, გარდაბანში - 43.7%-ს (ეთნიკური უმცირესობების სამოქალაქო ინტეგრაციის პოლიტიკის ანალიზი; 2008).

„ქვემო ქართლის მოსახლეობის აბსოლუტურმა უმრავლესობამ არ იცის ქართული ენა. რუსულმა კი, რომელიც საბჭოთა პერიოდში სხვა ეთნიკურ ჯგუფებთან კომუნიკაციის ერთადერთი ენა იყო, 1990-იან წლებში, მნიშვნელოვნად დაკარგა საკომუნიკაციო ენის ფუნქცია. განათლების სისტემაში წლების განმავლობაში არსებული ხარვეზების გამო, ადგილობრივი მოსახლეობა მხოლოდ აზერბაიჯანულად საუბრობს და სხვა ეთნოსების წარმომადგენლებთან ურთიერთობისათვის არათუ ქართულს, უკვე რუსულ ენასაც ვეღარ იყენებს. 1990-იანი წლებიდან მოყოლებული ქართული ენის შესწავლის საკითხი ინტეგრაციის პოლიტიკის მთავარი ამოცანა იყო, თუმცა სახელმწიფოს მხრიდან საამისოდ გადადგმული ნაბიჯები მოკრძალებული და არაეფექტიანი აღმოჩნდა. ქართული ენის შესწავლის თვალსაზრისით, განათლების სისტემაში განხორციელებული რეფორმები კი მხოლოდ წლების შემდეგ გამოიღებს დადებით შედეგს. ქართული ენის არცოდნის გამო აზერბაიჯანელები, რომლებსაც უმაღლესი განათლების მიღება სურთ, ძირითადად, აზერბაიჯანში მიდიან სასწავლებლად და სწავლის დამთავრების შემდეგაც, უკეთესი მომავლისა და სამსახურის მოძებნის იმედით, მათი ნაწილი სამუდამოდ რჩება აზერბაიჯანში საცხოვრებლად.

სახელმწიფო ენის არცოდნის გამო მოსახლეობისათვის მიუწვდომელია ქართულენოვანი საინფორმაციო საშუალებები... რის გამოც ქვემო ქართლის აზერბაიჯანელები უფრო უცხოურ (ძირითადად აზერბაიჯანულ, თურქულ, რუსულ) მედიასაშუალებებზე არიან ორიენტირებულნი. საქართველოში სუსტად არის განვითარებული აზერბაიჯანულენოვანი მედია. ქვემო ქართლში არსებულ ტელევიზიათა გადაცემები მცირე არეალზე ვრცელდება და თანაც შეფერხებებით. სუსტად არის განვითარებული აზერბაიჯანულენოვანი ბეჭდვითი მედიაც... ხშირად ქვემო ქართლის მოსახლეობა უკეთ არის ინფორმირებული აზერბაიჯანში მიმდინარე პროცესების შესახებ, ვიდრე საქართველოში არსებული ვითარების თაობაზე.

აზერბაიჯანელთა თვითმყოფადობისა და კულტურის შენარჩუნებაში მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საქართველოში მოქმედი აზერბაიჯანულენოვანი

სკოლები, აზერბაიჯანული კულტურის სახლი, ფოლკლორული ანსამბლები, აზერბაიჯანელი საზოგადო მოღვაწეების მირზა ფათალი ახუნდოვის, ნარიმან ნარიმანოვის, ჯალილ მამედიეულიზადეს სახლ-მუზეუმები. ფუნქციონირებს არასამთავრობო ორგანიზაციები, რომლებიც აზერბაიჯანელთა კულტურული ცხოვრების განვითარებაზე ზრუნავენ. თბილისში მოქმედებს აზერბაიჯანული კულტურის ცენტრი და თბილისის სახელმწიფო აზერბაიჯანული თეატრი.“

[მ. კომახია,2008:146, 148]

§1.2 სომხები

დიდი ხნის განმავლობაში საქართველოს მმართველობა არათუ უპირისპირდებოდა სომეხ ემიგრანტებს, არამედ ქმნიდა პირობებს, რათა სომეხ და ქართველ მოსახლეობას შორის მშვიდობიანი ურთიერთობა ყოფილიყო. ჯერ კიდევ ერეკლე მეორე და გიორგი XII აწესებდნენ მათთვის შეღავათებს, სწორედ ამიტომ ჰქონდა უმნიშვნელო მასშტაბები უკუმიგრაციას. ერეკლე მეფემ 1780 წელს ერევნიდან, 1787 წელს კი ყარაბაღიდან 7000–ზე მეტი ადამიანი შემოიყვანა, რადგან სომხური კაპიტალის იმედი ჰქონდა. XVIII საუკუნეში ირანელებისგან შეწუხებული სომხების ოჯახები დასახლდნენ საქართველოს ტერიტორიაზე, ხოლო საქართველოში რუსეთის ბატონობის დროს სომხური მოსახლეობის გაზრდა მოხდა ახალი მიგრაციების ხარჯზე. თურქეთიდანაც მიმდინარეობდა სომხური მიგრაცია საქართველოში XIX საუკუნეში (ეთნოსები საქართველოში; 2008).

საქართველოში მცხოვრები სომხების კულტურაზე გავლენა იქონია ქართულმა კულტურამ, ეს იგრძნობა როგორც საცხოვრებელი სახლების არქიტექტურაზე, ასევე სამუშაო იარაღებსა და სადღესასწაულო ციკლში, სამოსში და სხვა.

„დღესდღეობით სომხები საქართველოს თითქმის ყველა რეგიონში ცხოვრობენ, როგორც დისპერსულად, ისე კომპაქტურად. მათი კომპაქტური დასახლებებიდან განსაკუთრებით გამოირჩევა სამხრეთ საქართველოს ისტორიულ–გეოგრაფიული პროვინცია სამცხე–ჯავახეთი.

1944 წელს საბჭოთა ხელისუფლების მიერ სამხრეთ საქართველოდან მუსლიმი მოსახლეობის დეპორტაციამ ამ მხარის ცალკეულ რაიონებში ხელი შეუწყო რეგიონის მოსახლეობის საერთო რაოდენობაში მაჩვენებლის გაზრდას. მაგალითად, თუ ახალციხის რაიონში 1926 წელს სომხები მოსახლეობის 30.5%-ს შეადგენდნენ, 1959 წელს ეს მაჩვენებელი 51.1%-მდე გაიზარდა. 1926 წელს მთლიანად სამცხე–ჯავახეთში სომხები მოსახლეობის 41.8%-ს შეადგენდნენ, 1956 წელს ეს მაჩვენებელი 64.5% იყო. მათ შორის: სამცხეში 1926 წელს– 15.1%, 1959 წელს კი –36.2%. ჯავახეთში კი იმავე წლებში ეს მაჩვენებელი 79.7%-დან 88.7%-მდე გაიზარდა.

1959 წელს საქართველოში 442.9 სომეხი ცხოვრობდა, რაც მთელი მოსახლეობის 11%-ს შეადგენდა, 1979 წელს– 448.0(9%), 1989 წელს კი 437.2(8.1%). 1989 წლის მოსახლეობის აღწერის მიხედვით, სომხები უმრავლესობას შეადგენდნენ ქ.გაგრამი, ახალქალაქისა და ნინოწმინდას რაიონებში. ქ.გაგრამი სომხები მთელი მოსახლეობის 29.6%-ს შეადგენდნენ. ახალქალაქისა და ნინოწმინდის რაიონებში კი ისინი მოსახლეობის აბსოლუტურ უმრავლესობას წარმოადგენდნენ: ახალქალაქის რაიონში სომეხი იყო მთლიანი მოსახლეობის 91.3%, ნინოწმინდის რაიონში კი– 89.6%.

რეგიონების მიხედვით, ყველაზე მეტი სომეხი თბილისში ცხოვრობდა. 1989 წლის მოსახლეობის აღწერის მიხედვით, თბილისის მკვიდრი იყო 150138 სომეხი, რაც დედაქალაქის მთლიანი მოსახლეობის 12%-ს შეადგენდა...

2002 წლის მოსახლეობის აღწერის მიხედვით, მიგრაციული პროცესების შედეგად, სომხური მოსახლეობის რაოდენობა 248929-მდე შემცირდა, რაც ქვეყნის მთელი მოსახლეობის 5.7%-ს შეადგენს. დღეისათვის სომხები მოსახლეობის უმრავლესობას შეადგენენ ახალქალაქის (57516 სული, 94.3%), ნინოწმინდის (32857 სული, 96%) და წალკის რაიონებში (11484 სული, 55%)“ [მ.კომახია,2008:123].

1990-იან წლებში საქართველოში შემცირდა სომხური მოსახლეობის რაოდენობა, რაც განპირობებული იყო ქვეყანაში შექმნილი რთული სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკურ პროცესებით. სომხური მოსახლეობის გარკვეულმა ნაწილმა, შევიწროების თავიდან აცილების მიზნით, გვარი შეიცვალა და ქართული გვარი მიიღო. ამ წლებში ჯავახეთი გახდა რეგიონი, სადაც სომხები იყვნენ კომპაქტურად დასახლებულნი, აქ დიდი პოპულარობით სარგებლობდა ეთნიკური ნიშნით შექმნილი ორგანიზაციები.

„ჯავახეთში მოსახლეობის უმრავლესობამ არ იცის ქართული ენა. რუსულმა კი, რომელიც საბჭოთა პერიოდში სხვა ეთნიკურ ჯგუფებთან კომუნიკაციის ერთადერთი ენა იყო, 1990-იან წლებში მნიშვნელოვნად დაკარგა საკომუნიკაციო ენის ფუნქცია. საბჭოთა მემკვიდრეობისა და განათლების სისტემაში წლების განმავლობაში არსებული ხარვეზების გამო ადგილობრივი მოსახლეობა მხოლოდ სომხურად ან რუსულად საუბრობს. 1990-იანი წლებიდან მოყოლებული ქართული ენის შესწავლის საკითხი ინტეგრაციის პოლიტიკის მთავარი ამოცანა იყო, თუმცა სახელმწიფოს მხრიდან, ამ მხრივ, გადადგმული ნაბიჯები მოკრძალებული და არაეფექტიანი აღმოჩნდა. არაქართული წარმოშობის მოსახლეობისთვის ქართული ენის სასწავლებლად განათლების სისტემაში ბოლო დროს განხორციელებული რეფორმები კი მხოლოდ წლების შემდეგ გამოიღებს დადებით შედეგებს. ჯავახეთის სომხური მოსახლეობისაგან განსხვავებით, თბილისში მცხოვრებმა სომხებმა მეტ-ნაკლებად იციან სახელმწიფო ენა, რაც განპირობებულია იმით, რომ თბილისში სომხებს ყოველდღიურ, ყოფით თუ პროფესიულ დონეზე, ურთიერთობა უწევთ ქართულენოვან მოსახლეობასთან.

სომხური მოსახლეობის მიერ ქართული ენის არასათანადო ცოდნა უმაღლესი განათლების მიღების მსურველებში ემიგრაციის გამომწვევი ფაქტორია. ისინი, ვინც მხოლოდ სომხური ენა იციან, უმაღლესი განათლების მისაღებად სომხეთის უმაღლეს სასწავლებლებში მიდიან, რუსული ენის მცოდნეები კი უპირატესობას რუსეთის უმაღლეს სასწავლებლებს ანიჭებენ, რადგან რუსეთში სწავლის პარალელურად სამსახურის შოვნის პერსპექტივასაც ხედავენ, რაც მათ, საქართველოში დარჩენილი ოჯახებისთვის, ფინანსური დახმარების საშუალებასაც მისცემს.

სამცხე-ჯავახეთში სომხური მოსახლეობისათვის ინფორმაციის მიღების ძირითადი წყარო სომხური და რუსული ტელეარხებია. რეგიონში ფუნქციონირებს რამდენიმე რეგიონული ტელეკომპანია და სომხეთის, რუსეთისა და საქართველოს რამდენიმე არხის რეტრანსლირება ხდება... საქართველოში მცხოვრები სომხებისათვის ეთნიკური თვითმყოფადობის შენარჩუნების კუთხით მნიშვნელოვან როლს ასრულებს სომხურენოვანი სკოლები, კულტურული ცენტრები და საკვირაო სკოლები. უკვე საუკუნეზე მეტია, რაც თბილისში სომხური კულტურის კერას წარმოადგენს პეტროს ადამიანის სახელობის სახელმწიფო სომხური დრამატული თეატრი.“ [მ.კომახია,2008:126, 127].

§1.3 აფხაზები

1989 წლის მონაცემებით, საქართველოში ცხოვრობდა 95,9 ათასი აფხაზი. 2003 წელს აფხაზეთში ჩატარებული აღწერის მიხედვით, აფხაზთა რაოდენობა 94,5 ათასს უდრის (გ.ანჩაბაძე; 2008).

„ქართულ–აფხაზურ ღრმა ისტორიული ფესვები აქვს. საუკუნეების განმავლობაში ამ ხალხებს შორის მჭიდრო და პოზიტიური ურთიერთობა სუფევდა. ქართულ კლასიკურ ლიტერატურაში (XIX-XX საუკუნეების დასაწყისი) აფხაზი მიჩნეულია გმირობის, ვაჟკაცობის, ერთგულების განსახიერებად, მაგრამ საბჭოთა პერიოდში ამ ურთიერთობების რღვევა დაიწყო. ვითარება აფხაზეთში განსაკუთრებით დაიძაბა 1940–იანი წლებიდან. ამის ძირითადი მიზეზი იყო კომუნისტების მანკიერი საშინაო პოლიტიკა (საკადრო, დემოგრაფიული, სასკოლო და ა.შ.), თუმცა ეთნიკურ დაპირისპირებას, როგორც ჩანს, ზოგჯერ სპეციალურადაც აღვივებდნენ საბჭოთა ცენტრის გარკვეული სამსახურები, რათა აფხაზეთი და მთლიანად საქართველო უფრო ძლიერი კონტროლის ქვეშ ჰყოლოდათ. აფხაზთა გამოსვლები სხვადასხვა მოთხოვნებით, პერიოდულად, მასობრივ ხასიათს იძენდა (1956, 1967, 1978 წ.წ.). ამ მოთხოვნებში ზოგჯერ ჟღერდა აფხაზეთის საქართველოდან გამოყოფის ლოზუნგიც, რაც ქართველთა საპროტესტო აქციებს იწვევდა. ამასთან აღსანიშნავია, რომ ყოფით დონეზე ქართულ–აფხაზურ დაპირისპირებას მთელი საბჭოთა პერიოდის განმავლობაში არ მიუღია ეთნიკური ანტაგონიზმის ხასიათი, რასაც მოწმობს თუნდაც შერეული ქორწინებების სიმრავლე.

ქართულ–აფხაზური ურთიერთობები ძალიან დაიძაბა 1980–იანი წლების ბოლოს, საბჭოთა ხელისუფლების კრიზისის პერიოდში, როდესაც საქართველოსა და აფხაზეთში ჩამოყალიბდნენ და გავლენა მოიპოვეს ეროვნულმა მოძრაობებმა. ნაციონალისტური მიმართულებების ორგანიზაციათა აქციები და მოთხოვნები, როგორც წესი, რადიკალურ ხასიათს ატარებდნენ. პოლიტიკურმა კონფლიქტმა მალე ეთნიკური დაპირისპირების ფორმა მიიღო და 1992–1993 წლების ომში გადაიზარდა, რომელსაც ათასობით ადამიანი ემსხვერპლა. აფხაზეთის დატოვება მოუხდა მისი ქართული მოსახლეობის (245 ათასი ადამიანი) დიდ ნაწილსაც “[გ.ანჩაბაძე, 2008:63, 64].

აფხაზეთიდან დევნილთა დიდი ნაწილი საუბრობს როგორც რუსულად, ასევე ქართულად, რადგან დევნილთა უმრავლესობა ქართველია, ამიტომ მათ რეალურად არ შექმნიათ პრობლემა სახელმწიფო ენის გაგებასა და ინტეგრაციასთან დაკავშირებით.

§1.4 ოსები

„ოსთა ჯგუფი, საქართველოში მცხოვრებ ეთნიკურ ჯგუფებს შორის, ერთ-ერთი მრავალრიცხოვანია. გასული საუკუნის 80-იანი წლების ბოლოსთვის მათი რიცხვი მთელი ქვეყნის მასშტაბილ შეადგენდა 164 ათასს და რაოდენობრივად სომხებსმრუსებსა და აზერბაიჯანელებს ჩამორჩებოდა. საქართველოში ოსების რაოდენობის შემცირებაზე გავლენა მოახდინა 1990-იანი წლების დამდეგს სამხრეთ ოსეთის ყოფილი ავტონომიური ოლქის ტერიტორიაზე განვითარებულმა კონფლიქტმა...

საქართველოში მცხოვრებ ოსთა ძირითადი რაოდენობა ცხოვრობს აღმოსავლეთ საქართველოში, უმეტესად შიდა და ზემო ქართლში, ნაწილობრივ-კახეთში (კერძოდ, პანკისის ხეობაში). ოსები კომპაქტურად არიან დასახლებულნი დასავლეთ საქართველოს სამ ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ კუთხეში-კუდაროში, ზემო იმერეთსა და ზემო რაჭაში“ [ნ.ბეჰეპიევი, გ.ჩიქოვანი, 2008:73, 74].

ოსური მოსახლეობის დიდმა ნაწილმა იცის ქართული და მათთვის პრობლემას არ წარმოადგენს სახელმწიფო ენაზე მეტყველება.

თავი 2. ქართული, როგორც მეორე ენა

საქართველო მრავალენოვანი ქვეყანაა, აქედან გამომდინარე, დღეისათვის უკვე საჭირო გახდა, რომ ეთნიკურმა უმცირესობებმა შეისწავლონ სახელმწიფო ენა. მთელ მსოფლიოში ექცევა ყურადღება განათლებასა და ენობრივ პოლიტიკას, ამ მხრივ არც საქართველოა გამონაკლისი. აღსანიშნავია, რომ ენის დაუფლებასთან დაკავშირებული პრობლემა განათლების სამინისტროს სფეროს წარმოადგენს, ისიც უნდა აღინიშნოს რომ ამ პრობლემის არსებობა მხოლოდ პედაგოგების ან მხოლოდ ბავშვების ბრალი არ არის, ეს დიდხნიანი პროცესია, რომელიც რეფორმას და სერიოზულად გადადგმულ ნაბიჯებს მოითხოვს.

ლინგვისტური ტერმინოლოგიის გათვალისწინებით, გამოიყოფა რამდენიმე განსხვავებული ენობრივი კატეგორია: „1. **პირველი ენა** მშობლიური ენაა. ეს არის ენა, რომელსაც ადამიანი ბუნებრივად, უმთავრესად ოჯახში, მშობლების გარემოცვაში, ყოველგვარი ინსტრუქციების გარეშე ითვისებს. მშობლიური ენა შეიძლება იყოს ორი. ბავშვი, როგორც წესი, მშობლიურ ენას ადრეულ ასაკში ეუფლება.

2. **მეორე ენა** არის სხვა ნებისმიერი ენა, რომელსაც ადამიანი სწავლობს პირველი ანუ მშობლიური ენის შემდეგ. თუმცა, მახვილი გადატანილია გეოგრაფიული და სოციალური გარემოს მნიშვნელობაზე; ანუ ეს ენა შეისწავლება იმ გარემოში, რომელშიც ამ ენაზე საუბრობენ. ეს არ არის ე.წ. უცხო ენა, მაგ. იაპონიაში „უცხო ენა“ არის ესპანური.

3. **უცხო ენა** ეწოდება იმ ენას, რომლის გამოყენებაც არ ცდება მინიმუმ საკლასო ოთახის ფარგლებს. ამ ენის სიღრმისეული შესწავლა, ისევე, როგორც უცხო ენისა, გაძნელებულია. ძნელია, ისე ისწავლო უცხო ენა, როგორც მშობლიური, (თუმცა, ყოველდღიურ სიტყვახმარებაში ზოგჯერ უცხო ენას და მეორე ენას ერთნაირი მნიშვნელობით იყენებენ, რაც არ არის გამართლებული).

4. **ეროვნული (ნაციონალური) ენა** - ენა, რომელიც უკავშირდება უშუალოდ ნაციონალურ, ეროვნულ კულტურას. მაგ. უნგრეთში-უნგრული ენა, საქართველოში-ქართული, ესპანური ენა - კოსტა-რიკაში და ა.შ. შესაძლებელია, ქვეყანაში იყოს ერთზე მეტი ეროვნული ენა, მაგ. კანადა, სადაც ფრანგული და ინგლისური ენებია მიჩნეული ეროვნულ ენებად. შვეიცარია - სადაც ოთხი სახელმწიფო ენაა: გერმანული, ფრანგული, იტალიური და რეტო გერმანული“ [მ.ხარშილაძე, 2010:3].

საქართველოში არ არსებობდა კანონი, რომელიც ენობრივ პოლიტიკას დაარეგულირებდა, ეს საკითხი სხვადასხვა კანონში იყო გაფანტული. 2001 წელს იყო მცდელობა ცალკე კანონის შექმნისა, რომელიც დაარეგულირებდა ენობრივ პოლიტიკას,

მაშინ ეს მცდელობა უშედეგოდ დამთავრდა. 2015 წელს კი პარლამენტმა მიიღო შესაბამისი კანონი. შიდა კანონმდებლობის გარდა, არსებობს საერთაშორისო კონვენციები, რომლებიც არეგულირებენ ენობრივ საკითხებს. საქართველოს აღებული აქვს ვალდებულება „რომ მოახდენს 1992 წლის უმცირესობათა და რეგიონული ენების ქარტიის რატიფიცირებას „ [შ.ტაბატაძე, 2008:16].

საქართველო ენობრივ პოლიტიკას ორი მიმართულებით ავითარებს: სახელმწიფო ენის სტატუსის გაძლიერება და უმცირესობათა ენის დაცვა. ამ ორი პრობლემის გარშემო მიმოვიხილავ საქართველოს კანონმდებლობებს.

საქართველოს კონსტიტუციის მერვე მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფო ენა არის ქართული.

საქართველოს კონსტიტუციის მერვე მუხლის მეორე პუნქტის მიხედვით, სამართალწარმოება უნდა განხორციელდეს სახელმწიფო ენაზე და თუ პირმა არ იცის სახელმწიფო ენა, მას მიეჩინება თარჯიმანი.

ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მეთოთხმეტე მუხლის შესაბამისად, სახელმწიფო ან კერძო დაწესებულებების სამუშაო ენაა ქართული.

საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტის მიხედვით, საქართველოს პარლამენტის სამუშაო ენა ქართულია.

საჯარო სამსახურის კანონის მეთორმეტე მუხლის შესაბამისად, საჯარო სამსახური ხორციელდება სახელმწიფო ენაზე. მოხელე ვალდებულია ფლობდეს სახელმწიფო ენას, წინააღმდეგ შემთხვევაში ეს შესაძლოა გახდეს მისი სამსახურიდან გათავისუფლების მიზეზი.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 92-ე მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, პირი რომელიც აირჩევა საქართველოს პარლამენტში, უნდა ფლობდეს სახელმწიფო ენას.

საარჩევნო კოდექსის 27-ე და 33-ე მუხლების შესაბამისად, ცენტრალური, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრი უნდა ფლობდეს სახელმწიფო ენას.

„ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ კანონის მეცხრე მუხლის შესაბამისად, ადგილობრივი თვითმმართველოების ორგანოების სამუშაო ენაა ქართული.

„ზოგადი განათლების შესახებ“ კანონის მეოთხე მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების სწავლების ენაა ქართული.

„უმაღლესი განათლების შესახებ“ კანონის მეოთხე მუხლის თანახმად, უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში სწავლების ენა არის ქართული.

„გეოგრაფიული ობიექტების სახელდების შესახებ“ საქართველოს კანონის მეშვიდე მუხლის მიხედვით, საქართველოს ტერიტორიაზე გეოგრაფიულ ობიექტთა სახელთა მინიჭება ხორციელდება სახელმწიფო ენაზე.

„მოქალაქეობის შესახებ“ კანონის შესაბამისად, უცხო ქვეყნის მოქალაქეს ან მოქალაქეობის არმქონე პირს უფლება აქვს შეიტანოს განაცხადი საქართველოს მოქალაქეობის მიღებაზე, თუ ის აკმაყოფილებს შემდეგ მოთხოვნებს : 1) მუდმივად ცხოვრობს საქართველოში ბოლო 10 წლის მანძილზე; 2) ფლობს სახელმწიფო ენას სტანდარტის შესაბამის დონეზე ; 3) იცნობს საქართველოს ისტორიას და კანონმდებლობას ; 4) დასაქმებულია საქართველოში ან ფლობს უძრავ ქონებას.

„რეკლამის შესახებ“ კანონის 4.2 მუხლის თანახმად, რეკლამა საქართველოს ტერიტორიაზე ვრცელდება ქართულად.

კონსტიტუციის 38-ე მუხლით, საქართველოს ყველა მოქალაქეს აქვს უფლება, დისკრიმინაციისა და შეზღუდვის გარეშე განავითაროს თავისი კულტურა, გამოიყენოს მშობლიური ენა პირად ცხოვრებაში.

2.1 განათლება

განათლების სფეროში ენობრივი საკითხის ერთ-ერთი მარეგულირებელი დოკუმენტია კანონი ზოგადი განათლების შესახებ. აღნიშნული კანონის მეოთხე მუხლით განსაზღვრული სახელმწიფო სწავლების ენა ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში არის ქართული. ამავე მუხლის მესამე პუნქტის თანახმად: „საქართველოს მოქალაქეებს, რომელთათვის ქართული ენა მშობლიური არ არის, უფლება აქვთ მიიღონ სრული ზოგადი განათლება მათ მშობლიურ ენაზე, ეროვნული სასწავლო გეგმის შესაბამისად, კანონმდებლობით დადგენილი წესით.“ საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში სავალდებულოა ქართული ენის სწავლება, ხოლო აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში- აფხაზურის და ქართულის.

საერთაშორისო ხელშეკრულებების მიხედვით, შესაძლებელია საქართველოს ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში სწავლა მიმდინარეობდეს უცხოურ ენაზე, თუმცა ამ შემთხვევაში სავალდებულოა რომ იმავე ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებაში სახელმწიფო ენაც ისწავლებოდეს.

ეროვნული სასწავლო გეგმა მოიცავს შემდეგ საგნებსა და საგანობრივ ჯგუფებს: “ა) ქართული(აფხაზეთის ავტონომიურ რესპუბლიკაში-აფხაზური და ქართული; ბ) საქართველოს ისტორია, საქართველოს გეოგრაფია და სხვა საზოგადოებრივი მეცნიერებები; გ) მათემატიკა, დ) საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები; ე) უცხოური ენები; ვ) ფიზიკური, შრომითი და ესთეტიკური აღზრდა.”

[<http://mes.gov.ge/content.php?id=3923>]

იმ ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში, სადაც სწავლება მიმდინარეობს არასახელმწიფო ენაზე, საქართველოს ისტორია, საქართველოს გეოგრაფია და სხვა საზოგადოებრივი მეცნიერებები უნდა ისწავლებოდეს ქართულად.

ზოგადი განათლების შესახებ კანონის მე-7 და მე-9 მუხლების თანახმად, ზოგადი განათლების ხელმისაწვდომობა გარანტირებულია ყველასთვის. მე-7 მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, სახელმწიფო უზრუნველყოფს, რომ ყველა მოსწავლემ ზოგადი განათლება მიიღოს საცხოვრებელ სახლთან ახლოს. თუ აღნიშნულის განხორციელება სტანდარტული ვაუჩერის მეშვეობით შეუძლებელია, სახელმწიფო მოსწავლეს უზრუნველყოფს გაზრდილი ვაუჩერით ან სხვა დაფინანსებით საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს მიერ დამტკიცებული პროგრამის ფარგლებში.

ამავე კანონის მე-9 მუხლის პირველი პუნქტის მიხედვით, ყველა მოსწავლემ უნდა მიიღოს დაწყებითი და საბაზო განათლება. „ყველას აქვს სრული ზოგადი განათლების

მიღების თანაბარი უფლება, რათა სრულად განავითაროს თავისი პიროვნება და შეიძინოს ის ცოდნა და უნარ-ჩვევები, რომლებიც აუცილებელია კერძო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში წარმატების მიღწევის თანაბარი შესაძლებლობებისთვის. დაწყებითი და საბაზო განათლების მიღება სავალდებულოა“.
[<http://www.tbilisi.gov.ge/img/original/2015/7/21/7468109657kanoni%20zogadi%20ganatlebis%20shesaxe.pdf>]

ზოგადი განათლების შესახებ კანონი ყველა მოსწავლეს იცავს ძალადობისგან და მშობლიურ ენაზე აზრის თავისუფლად გამოხატვის შესაძლებლობას აძლევს. კანონის მე-13 მუხლის მე-2 პუნქტში წერია: „დაუშვებელია საჯარო სკოლაში სასწავლო პროცესის რელიგიური ინდოქტრინაციის, პროზელიტიზმის ან იძულებითი ასიმილაციის მიზნებისათვის გამოყენება. ეს ნორმა არ ზღუდავს საჯარო სკოლაში სახელმწიფო დღესასწაულებისა და ისტორიული თარიღების აღნიშვნას, აგრეთვე ისეთი ღონისძიებების გატარებას, რომელიც მიმართულია ეროვნული და ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებების დამკვიდრებისკენ“.
[<http://www.tbilisi.gov.ge/img/original/2015/7/21/7468109657kanoni%20zogadi%20ganatlebis%20shesaxe.pdf>]

იმავე მუხლის მე-6 პუნქტი : „სკოლა ვალდებულია დაიცვას და ხელი შეუწყოს მოსწავლეებს, მშობლებსა და მასწავლებლებს შორის შემწყნარებლობისა და ურთიერთპატივისცემის დამკვიდრებას, განურჩევლად მათი სოციალური, ეთნიკური, რელიგიური, ენობრივი და მსოფლმხედველობრივი კუთვნილებისა“.
[<http://www.tbilisi.gov.ge/img/original/2015/7/21/7468109657kanoni%20zogadi%20ganatlebis%20shesaxe.pdf>]

მე-7 პუნქტი: „სკოლა თანასწორობის საფუძველზე იცავს უმცირესობების წევრების ინდივიდუალურ და კოლექტიურ უფლებას, თავისუფლად ისარგებლონ მშობლიური ენით, შეინარჩუნონ და გამოხატონ თავიანთი კულტურული კუთვნილება.“
[<http://www.tbilisi.gov.ge/img/original/2015/7/21/7468109657kanoni%20zogadi%20ganatlebis%20shesaxe.pdf>]

„ექსტერნატის ფორმით მიღებული განათლების სერთიფიცირების დებულების“ თანახმად, რომელიც საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2005 წლის 22 მაისის #452 ბრძანებით არის დამტკიცებული, მოსწავლეს განათლების დაძლევა ექსტერნის ფორმით შეუძლია ქართულ, რუსულ, აზერბაიჯანულ და სომხურ ენებზე.

მოსწავლეები, რომლებიც აბარებენ ექსტერნის გამოცდებს რუსულ, აზერბაიჯანულ ან სომხურ ენებზე, აბარებენ ასევე გამოცდას ქართულ ენასა და ლიტერატურაშიც, არსებული პროგრამის მიხედვით. მოსწავლეებს, რომლებიც აბარებენ ექსტერნის გამოცდებს რუსულ ენაზე, არ შეუძლიათ ჩააბარონ რუსული, როგორც უცხო ენა.

„ეროვნულ უმცირესობებს კანონმდებლობით დადგენილი წესით შეუძლიათ დააფუძნონ საგანმანათლებლო დაწესებულებები კერძო სამართლის იურიდიული პირის ფორმით, რისთვისაც მათ უნდა მოიპოვონ ზოგადი, უმაღლესი, დაწყებითი ან/და საშუალო საგანმანათლებლო საქმიანობის ლიცენზია საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით“. [შ.ტაბატაძე,2008:28]

საქართველოს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში ჩაბარების მსურველმა აბიტურიენტებმა, უნდა ჩააბარონ გამოცდა შენდევ საგნებში : ქართული ენა და ლიტერატურა, უცხო ენა(ინგლისური, რუსული, ფრანგული, რუსული), ზოგადი უნარები და შეუძლიათ ასევე აირჩიონ კიდევ ერთი ან ორი საგანი დამატებით, რომელსაც ჩააბარებენ (მათემატიკა, ქართული ლიტერატურა, საქართველოს ისტორია, საბუნებისმეტყველო და საზოგადოებრივი მეცნიერებების საგნები). აბიტურიენტებს შეუძლიათ ზოგადი უნარები ჩააბარონ ქართულ, რუსულ, აზერბაიჯანულ ან სომხურ ენებზე. მათემატიკა, საქართველოს ისტორია, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებები (ფიზიკა,ქიმია, ბიოლოგია) ან საზოგადოებრივი მეცნიერებები კი ქართულ ან რუსულ ენებზე, რის შესახებაც წინასწარ უნდა მიუთითონ რეგისტრაციის დროს (საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების მინისტრის 2005 წლის 28 მარტის #127 ბრძანებით დამტკიცებული „ერთიანი ეროვნული გამოცდების ჩატარების დებულების“ მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტი).

„უმაღლესი განათლების შესახებ“ კანონის თანახმად, საქართველოს უმაღლეს დაწესებულებებში სწავლების ენა არის ქართული, დაშვებულია ასევე სხვა ენაზე სწავლებაც, გარდა ინდივიდუალური კურსებისა, თუ ეს არის შეთანხმებული საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროსთან.

თავი 3. ევროპული გამოცდილება

21-ე საუკუნეში თანდათან უფრო აქტუალური გახდა უმაღლესი განათლების მისაღებად თანაბარი შესაძლებლობები, ეს დღესდღეობით ყველა დემოკრატიული სახელმწიფოს ერთ-ერთი პრიორიტეტია. არაერთ სახელმწიფოში მოქმედებს უმცირესობებისთვის უმაღლეს სასწავლებელში ჩარიცხვის შეღავათიანი პოლიტიკა.

არსებობს გოლმანის მიერ ჩამოყალიბებული საშეღავათო პოლიტიკის ოთხი ტიპი :

„წარსულზე ორიენტირებული: იგი აღიარებს უმცირესობათა მიმართ წარსულში არსებულ დისკრიმინაციას და გვთავაზობს შეღავათიან პირობებს მისაღები გამოცდებისას, რათა ნაწილობრივ მაინც აღმოიფხვრას წარსული დისკრიმინაცია.

მომავალზე ორიენტირებული : ერთი მხრივ, იგი აღიარებს წარსულ დისკრიმინაციას, თუმცა, მეორე მხრივ, აცხადებს, რომ მრავალფეროვნება მნიშვნელოვანია როგორც უმცირესობებისთვის, ასევე უმრავლესობისათვის და სწორედ მრავალფეროვნების შესაქმნელად უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებებში ხელს უწყობს უმცირესობათა წარმომადგენლების შეღავათიან პირობებში ჩარიცხვას.

სუსტი უკუდისკრიმინაცია: იგი პრივილეგიას ანიჭებს იმ უმცირესობის წარმომადგენელ კანდიდატებს, რომლებიც კვალიფიკაციის თვალსაზრისით არ განსხვავდებიან უმრავლესობის კანდიდატებისგან.

ძლიერი უკუდისკრიმინაცია: ამ შემთხვევაში უმცირესობის წარმომადგენელ აბიტურიენტს ენიჭება უპირატესობა მაშინაც კი, თუ მისი კვალიფიკაცია ნაკლებია უმრავლესობის ჯგუფის აბიტურიენტის კვალიფიკაციაზე“ [ლეჰმიულერი და გრეგორი, 2003:430–459].

მრავალენოვანი განათლების მოდელის განხილვისას მნიშვნელოვანია ვიცოდეთ, რომელი ენები ვასწავლოთ, ვის ვასწავლოთ და რატომ? ცოდნის რა დონე უნდა დავისახოთ მიზნად და ამ დონის მისაღწევი გზები შევიმუშაოთ (იეგერი, 2006).

აღნიშნული საკითხის ირგვლივ ევროპული მაგალითის მოძიება რთული იყო, რადგან არ არსებობს თემის იდენტური ვარიანტი. რიგ ქვეყნებში, როგორც ზემოთ ავღნიშნე, დიდი ყურადღება ეთმობა მრავალენოვან საზოგადოებაში სწავლების თანაბარ შესაძლებლობებს, მაგრამ ეს უფრო ინტეგრაციის კუთხით კეთდება, ვიდრე ენის სწავლების. საზღვარგარეთ არ არის მსგავსი პრობლემა, როცა ეროვნულმა უმცირესობამ არ იცის ენა და მას გადასამზადებელი კურსი ჭირდება უნივერსიტეტში ჩასაბარებლად. ამ ქვეყნებში სახელმწიფო აგვარებს ენის საკითხს და ეს პრობლემა სკოლაშივეა აღმოფხვრილი, რადგან იქ ბავშვი, რომელიც არის ქვეყნის

მოქალაქე, მიუხედავად ეროვნებისა, სკოლაში სწავლობს სახელმწიფო ენაზე, შესაბამისად, მომავალში არ იჩენს ენის პრობლემა თავს და უმაღლეს სასწავლებელშიც ამ მხრივ დაბრკოლების გარეშე აბარებს.

განვიხილავ შვეიცარიის და გერმანიის მაგალითს, რომელიც, რა თქმა უნდა, არ არის საკითხის იდენტური, მაგრამ მკაფიოდ დაგვანახებს ამ მხრივ შემუშავებულ განათლების პოლიტიკას.

შვეიცარიაში დიდი ყურადღება ეთმობა განათლების პრობლემას. აქ შემუშავებული აქვთ მრავალენოვანი საზოგადოების მართვის პროექტი და იყენებენ ე.წ. ენობრივ გარემოში ნაწილობრივი იმერსიის ერთ-ერთ ფორმას – ორმხრივი იმერსიის პრგრამას. ეს პროგრამა გულისხმობს უმცირესობის ინტეგრაციას და ენობრივი საკითხის მოგვარებას. ამ ქვეყანაში ენობრივი მრავალფეროვნება არ მიიჩნევა საფრთხედ, ეს მაშინ, როცა შვეიცარიაში ოთხი სახელმწიფო ენაა (გერმანული, ფრანგული, იტალიური, რეტორომანული). მაგალითად, რეგიონში, სადაც ცხოვრობენ გერმანულ და რეტორომანულ ენაზე მოაღპარაკე ბავშვები, სწავლების ენად გამოიყენება ორივე. ამ ქვეყანაში ეროვნული ენების თანასწორობის პრინციპი უმაღლეს დონეზეა აყვანილი (მ.ხარშილაძე, თ. კერძაია, 2010).

გერმანიაშიც დაახლოებით მსგავსი სიტუაციაა, რაც შვეიცარიაში და ზოგადად მთელ რიგ ევროპულ ქვეყნებში. აქ ენის პრობლემა მოგვარებულია სკოლის წლებიდანვე. ბავშვი შესაძლოა მშობლიურ ენაზე საუბრობდეს ოჯახში, მაგრამ სკოლაში და თანატოლებთან სახელმწიფო ენაზე საუბრობს, საგნებსაც გერმანულ ენაზე სწავლობს, აქედან გამომდინარე ენის პრობლემა მოხსნილია და ძირითადი საკითხი ეთმობა ინტეგრაციას, თუ რამდენად არის ეთნიკური უმცირესობა ინტეგრირებული გერმანულენოვან მოსახლეობასთან. გერმანიაში არსებობს ე.წ. დიდაქტიკური განათლების ცენტრი, რომელიც ახდენს არა მოსწავლეების, არამედ მასწავლებლების გადამზადებას მულტიკულტურული ბავშვებისათვის. მაგალითად, თუ ადამიანი არის ეროვნებით თურქი, არის გერმანიის მოქალაქე და რა თქმა უნდა თავისთავად ფლობს გერმანულ ენას, მას გადაამზადებენ ზემოთ დასახელებულ ცენტრში და შემდგომში შეეძლება გერმანული ენა ასწავლოს ეროვნებით თურქმა გერმანულ სკოლაში. ეს ფაქტი ეხმარება მათ ინტეგრაციაში. გერმანიაში, როგორც ვხედავთ, განსხვავებით საქართველოსგან, პრობლემა უფრო მულტიკულტურულია, ვიდრე მულტილინგვური.

ზემოთ განხილული მაგალითებისა და სხვა ქვეყნებში წარმატებით განხორციელებული ინტეგრაციის მოდელის ბრმად გადმოტანა საქართველოში არ არის მიზანშეწონილი, რადგან, მრავალი მიზეზის გამო, ეს მოდელები საქართველოს „ვერ მოერგება“. გასათვალისწინებელია ქვეყნის თავისებურებები, განათლების სამინისტროს მდგომარეობა, მოსახლეობის მზაობა, ფინანსური ხელშეწყობა რეფორმებისთვის და, რაც მთავარია, დრო, ის რაც ევროპაში წლების განმავლობაში ყალიბდებოდა, ჩვენს

ქვეყანაში ერთ და ორ წელში ვერ განხორციელდება, ამას დიდი დრო ჭირდება. ანგარიშგასაწევია ეთნიკური უმცირესობების განწყობა სახელმწიფო ენისადმი, მათ არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იფიქრონ რომ სახელმწიფო ენის შესწავლა ეროვნული ინტერესების საზიანოა, არ უნდა ეგონოთ რომ ეს არის „შეფარული ძალადობრივი ასიმილაცია“ [მ. ხარშილაძე, თ. კერძაია, 2010:7].

თავი 4. ქართულ ენაში მომზადების პროგრამის დაწყება და განვითარება

2005 წლის რეფორმამდე მისაღებ გამოცდებს ახორციელებდნენ საქართველოს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებები. იმის შემდეგ, რაც გატარდა რეფორმა და შემუშავდა ერთიანი ეროვნული გამოცდების სისტემა, ყველა აბიტურიენტი ვალდებული გახდა ჩაებარებინა სამი აუცილებელი გამოცდა : ქართულ ენაში, ზოგად უნარებში (ქართულ ან რუსულ ენაზე) და უცხო ენაში (ინგლისური, რუსული, ფრანგული, გერმანული). ეთნიკური უმცირესობებისთვის ნეგატიური აღმოჩნდა ახალი რეფორმის პირველი წლები, რადგან სახელმწიფო ენის არცოდნის პრობლემიდან გამომდინარე, უჭირდათ ქართული ენისა და ზოგადი უნარების ჩაბარება.

„2006 წელს ცვლილებები შევიდა ერთიანი ეროვნული გამოცდების დებულებაში და აბიტურიენტებს მიეცათ უფლება, ზოგადი უნარების ტესტი, უცხო ენებისა და არჩევითი საგნების ტესტირება რუსულ ენაზე გაეკლოთ. საშეღავათო პოლიტიკის ნაწილი იყო აგრეთვე 2006 წლიდან მოსამზადებელი კურსების ორგანიზება ნინოწმინდისა და ახალქალაქის ენის სახლებში ეუთოს ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის ოფისის ფინანსური მხარდაჭერით და განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს თანამშრომლობით“ [მ.ტაბატაძე,2013:8].

2006 წელს გატარებული ცვლილების შედეგად, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი აბიტურიენტების რიცხვი საგრძნობლად გაიზარდა, თუმცა ეს არ იყო საკმარისი „საშეღავათო პოლიტიკის“ უკეთ განხორციელებისთვის.

2008 წლიდან საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ დაიწყო მკვეთრი ნაბიჯების გადადგმა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით. ცვლილება შევიდა ერთიანი ეროვნული გამოცდების დებულებაში და ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებს მიეცათ უფლება, რომ ზოგადი უნარები ჩაებარებინათ სომხურ და აზერბაიჯანულ ენებზეც. ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებებში გატარებული რეფორმის გამო, 2008 წელს ქართულენოვან სკოლებს არ ჰყავდათ კურსდამთავრებულები, ამიტომ ეთნიკურ უმცირესობებს უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მოხვედრის მეტი შანსი მიეცათ.

„2005-2009 წლის ერთიან ეროვნულ გამოცდებზე ეთნიკური უმცირესობების პრობლემატიკის გათვალისწინებით განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ გადაწყვიტა საშეღავათო პოლიტიკის ყველაზე რადიკალური ფორმისთვის, კვოტირების სისტემის შემოღებისთვის მიემართა. კერძოდ, უმაღლესი განათლების შესახებ კანონში 2009 წლის 19 ნოემბერს მიღებული ცვლილებების შესაბამისად,

დადგინდა კვოტა სტუდენტებისა, რომლებიც გაივლიან ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამას; განისაზღვრა, რომ უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს სტუდენტთა მიღებას ერთიანი ეროვნული გამოცდებით (აზერბაიჯანულენოვანი, სომხურენოვანი, ოსურენოვანი და აფხაზურენოვანი აბიტურიენტების მხოლოდ ზოგად უნარებში მათ მშობლიურ ენაზე ტესტირების საფუძველზე) სტუდენტთა ჩასარიცხად ქაცხადებს ვაკანსიებს - ერთიანი ეროვნული გამოცდებით მისაღებ სტუდენტთა საერთო რაოდენობის 5-5%-ის ოდენობით სომხურენოვანი და აზერბაიჯანულენოვანი და 1-1%-ს ოსურენოვანი და აფხაზურენოვანი აბიტურიენტებისთვის(მუხლი 52.5)“ [შ.ტაბატაძე,2013:9].

გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ მხოლოდ ზოგადი უნარებით ჩარიცხული აბიტურიენტების პროცენტული მაჩვენებელი არ შედის აკადემიური უმაღლესი და დიპლომირებული სპეციალისტის საგანმანათლებლო პროგრამებზე განსაზღვრულ სტუდენტთა რაოდენობაში.

ქართულ ენაში მომზადების საგანმანათლებლო პროგრამით განისაზღვრა, რომ ზოგადი უნარების გამოცდას აბიტურიენტი აბარებს მშობლიურ ენაზე, წარმატებით ჩაბარების შემდეგ იღებს გრანტს და გადის ერთწლიან მოსამზადებელ კურსს ქართულ ენაში. აღნიშნული კურსის წარმატებით დასრულების შემთხვევაში, მას შეუძლია სწავლა გააგრძელოს იმავე უნივერსიტეტის საბაკალავრო პროგრამის სასურველ ფაკულტეტზე.

აღნიშნული პროგრამის დასრულების ვადად თავდაპირველად 2018 წელი იყო მიჩნეული, მაგრამ შემდგომმა მოვლენებმა აჩვენა რომ მითითებულ წლამდე ვერ აღმოიფხვრებოდა ეს პრობლემა და ამჟამად პროგრამის დასრულების წელი განსაზღვრული არ არის.

კვლევითი ნაწილი

სამაგისტრო ნაშრომის კვლევითი ნაწილის **კვლევის მიზანს** წარმოადგენს ქართულ ენაში მოსამზადებელ ერთწლიან პროგრამაში არსებული პრობლემებისა თუ დადებითი მახასიათებლების გამოვლენა და ანალიზი. ჩემი მიზანია ასევე ა) გარკვევა იმისა თუ რა მოთხოვნებს უნდა აკმაყოფილებდეს ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამა, რათა შემდგომ შეძლოს სტუდენტმა საბაკალავრო პროგრამის დამლევა; ბ) რა არის ის კონკრეტული პრობლემები, რასაც სტუდენტები აწყდებიან ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის დროს.

კვლევის მეთოდი - თვისებრივი კვლევა :

- სამაგიდე კვლევა (ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის ფარგლებში გამოყენებული სახელმძღვანელოების ანალიზი);
- ფოკუსჯგუფი ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის პროფესორ-მასწავლებლებთან და საბაკალავრო პროგრამის ლექტორებთან.
- პირისპირი, ჩაღრმავებული ინტერვიუ გოეთეს უნივერსიტეტის ასოცირებულ პროფესორ ზაქარია ფურცხვანიძესთან.

რაოდენობრივი კვლევა - გამოიკითხნენ აზერბაიჯანულენოვანი და სომხურენოვანი სტუდენტები, რომლებიც სწავლობენ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საბაკალავრო პროგრამაზე სხვადასხვა სპეციალობით.

შეიქმნა 5-კაციანი პროფესორ-მასწავლებელთა ფოკუსჯგუფი, რომლებიც ასწავლიან ქართულ ენაში მოსამზადებელ ერთწლიან პროგრამაზე, ასევე, შეიქმნა საბაკალავრო პროგრამის ლექტორთა 5 კაციანი ფოკუსჯგუფი, რომლებიც ლექციას უკითხავენ ეთნიკურ უმცირესობებს. ასევე, გამოიკითხა საბაკალავრო პროგრამის სხვადასხვა საფეხურის 10-10 სტუდენტი შემდეგი ფაკულტეტებიდან: ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი, იურიდიული ფაკულტეტი, ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი, მედიცინის ფაკულტეტი.

გამოკითხული პირები არჩეულ იქნენ შერჩევითობის პრინციპით.

უნივერსიტეტი აირჩა იქიდან გამომდინარე, რომ ეთნიკური უმცირესობის სტუდენტთა უმრავლესობა სწავლობს სწორედ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში.

ფოკუსჯგუფის წევრებისა და იმ სტუდენტთა ვინაობა, ვინც კითხვარის შევსებაში მიიღო მონაწილეობა, ანონიმურია.

კვლევის ჩატარების პროცესის აღწერა:

კვლევის პირველი ეტაპი - წინამდებარე ნაშრომის I, II, III და IV თავები ასახავს საკვლევ თემასთან დაკავშირებულ საკითხთა თეორიულ მიმოხილვას, რომელიც განხორციელდა მოძიებული ლიტერატურის საფუძველზე.

კვლევის მეორე ეტაპი - თემაში განხილული საკითხებიდან გამომდინარე, გადაწყვიტე ჩამეტარებინა როგორც თვისებრივი, ასევე რაოდენობრივი კვლევა. განვსაზღვრე რესპოდენტები და შევადგინე კითხვების ჩამონათვალი ჩაღრმავებული ინტერვიუსთვის.

კვლევის მესამე ეტაპი - ჩავატარე ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის დროს გამოყენებული სახელმძღვანელოების ანალიზი.

ჩაღრმავებული ინტერვიუს მეთოდით გამოიკითხნენ ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის პროფესორ-მასწავლებლები, საბაკალავრო პროგრამის ლექტორები და გოეთეს უნივერსიტეტის ასოცირებული პროფესორი ზაქარია ფურცხვანიძე.

რაოდენობრივი კვლევა ჩავატარე აზერბაიჯანულენოვან და სომხურენოვან სტუდენტებთან, რომლებიც სწავლობენ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საბაკალავრო პროგრამაზე სხვადასხვა სპეციალობით.

კვლევის მეოთხე ეტაპი - კვლევის მეოთხე ეტაპზე მოხდა გამოკითხვის შედეგად მიღებული მონაცემების დამუშავება და ანალიზი.

ფოკუსჯგუფი ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის

პროფესორ-მასწავლებლებთან

1. როგორ ხდება სტუდენტის ენის დონის დადგენა?

სტუდენტები პროგრამაზე ჩარიცხვის შემდეგ გადიან პრეტესტირებას და ენის ცოდნის დონის მიხედვით იყოფიან ჯგუფებად.

2. რა ეროვნების ბავშვებს უტარებთ გაკვეთილებს?

ფოკუსჯგუფის წევრები იყვნენ როგორც სომხურენოვანი, ისე აზერბაიჯანულენოვანი და გაერთიანებული ჯგუფების პედაგოგები.

3. რა ენაზე ატარებთ გაკვეთილებს?

პედაგოგები ერთხმად აღიარებენ, რომ ცდილობენ, გაკვეთილები ქართულ ენაზე ჩაატარონ, თუმცა ზოგჯერ უწევთ სტუდენტთა მშობლიური ენის ან რუსულის გამოყენებაც.

4. საშუალოდ როგორ შედეგს იღებთ ქართული ენის შესწავლის თვალსაზრისით სომხურენოვან და აზერბაიჯანულენოვან სტუდენტებთან?

პედაგოგები, რომელთაც შეხება აქვთ ორივე ენის წარმომადგენელ ჯგუფთან, ამბობენ რომ სომხურენოვან ბავშვებს უკეთესი შედეგები აქვთ, თუმცა ამავე დროს ამატებენ რომ ეს მაინც ინდივიდუალური საკითხია და ბავშვის მონდომებაზეა დამოკიდებული. ფოკუსჯგუფის წევრები ასევე აღნიშნავენ რომ პრობლემა მხოლოდ იმაში კი არ არის რომ ზოგიერთი სტუდენტი ენას სათანადოდ ვერ ეუფლება, არამედ მათი ზოგადი განათლების დონეშიც. ერთ-ერთმა პედაგოგმა ისიც გაიხსენა, რომ ჰყავდა სტუდენტი, რომელმაც ქართული საერთოდ არ იცოდა და დღესდღეობით მაგისტრატურაზე სწავლობს.

5. განსხვავებული პროგრამაა აზერბაიჯანულენოვანი და სომხურენოვანი სტუდენტებისთვის?

არ არის განსხვავებული.

6. გარდა ენის სწავლებისა, რა აქტივობები ხორციელდება პროგრამის დროს?

ატარებენ პრეზენტაციებს, რომელთა მომზადებაში ზოგჯერ ქართველი სტუდენტებიც ეხმარებიან. ეწყობა კარნავალები, ექსკურსიები, პოეზიის საღამოები.

არსებობს სტუდენტთა ახალგაზრდული ცენტრი. გასვლით ღონისძიებებსა და ექსკურსიებზე ზოგჯერ შერეული ჯგუფებიც დადიან, ეს ხელს უწყობს ქართული ენის შესწავლას, რადგან მათ ქართულად უწევთ ერთმანეთთან საუბარი.

7. გაკვეთილების გარდა, აქვთ ურთიერთობა სტუდენტებთან დამატებითი გაკვეთილების სახით ან სხვა ფორმით?

ხშირად არის ისეთი შემთხვევები, როცა თვითონ სტუდენტები ითხოვენ დახმარებას და პედაგოგებიც დაუყოვნებლივ ეხმარებიან, იქნება ეს რაიმე თემის მომზადება-გასწორება თუ სხვა სახის ინტელექტუალური დახმარება.

8. ყველაზე მეტად რისი გაგება უჭირთ ბავშვებს გაკვეთილების დროს?

ძირითადად საკუთარი გრამატიკული ფორმებისგან განსხვავებული ფორმების გაგება უჭირთ და იმ ბგერების გამოთქმა, რომელიც მათ მშობლიურ ენას არ ახასიათებს. ამ შემთხვევაში პედაგოგები ცდილობენ უფრო სიღრმისეულად აუხსნან შემდეგისდაგვარად გრამატიკული ფორმები ან მაგალითების სახით აგებინებენ, შემდეგ ამ მაგალითების დაზეპირებით იმახსოვრებენ ამა თუ იმ გრამატიკულ ფორმას.

9. მოგწონთ თუ არა სახელმძღვანელოები?

პედაგოგთა ნაწილი მიიჩნევს რომ არსებული სახელმძღვანელოები კარგია, ზოგი მათგანი ფიქრობს, რომ კარგი იქნება, თუ დონეების მიხედვით იქნება დაყოფილი სახელმძღვანელოც, რადგან თვითონ ბავშვები ითხოვენ ასე. აღნიშნავენ, რომ ბოლო წელს კარგი რამ დაინერგა, დაიყო ჯგუფები მიმართულებების (იურიდიული, სამედიცინო, ეკონომიკური) მიხედვით, მათ აქვთ სპეციალური სახელმძღვანელოები განმარტებითი ლექსიკონითურთ. ასევე მათ აქვთ თავისუფლება, რომ ჯგუფებში შეიტანონ დამატებითი ლიტერატურა ბავშვების მოთხოვნებისამებრ.

10. თქვენი აზრით, საკმარისია ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამა ენის შესასწავლად?

ერთხმად აღნიშნავენ, რომ არ არის საკმარისი.

ფოკუსჯგუფი საბაკალავრო პროგრამის ლექტორებთან

1. საშუალოდ, ქართული ენის როგორი დონით აბარებენ სტუდენტები საბაკალავრო პროგრამაზე?

ფოკუსჯგუფის წევრები ერთხმად აღიარებენ, რომ ძირითადად ძალიან უჭირთ სტუდენტებს საბაკალავრო პროგრამაზე საგნების დამლევა, განსაკუთრებით - პირველი წელი. ამიტომ ხშირად უწევთ ლოიალობის გამოჩენა და ქულის მომატება, თუმცა ეს ხშირად უფრო აზარმაცებთ მათ.

2. თქვენი აზრით, საკმარისია ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამა ენის შესასწავლად?

ლექტორთა ჯგუფი, ისევე, როგორც პედაგოგები, მიიჩნევენ რომ ერთი წელი არ არის საკმარისი, რადგან შემდეგ ძალიან უჭირთ საბაკალავრო პროგრამის დამლევა.

3. ლექციების გარდა, გაქვთ ურთიერთობა სტუდენტებთან? დამატებითი გაკვეთილების სახით ან სხვა?

ამბობენ რომ თუ სტუდენტი თხოვს ეხმარებიან და გამოცდის ჩაბარების დროსაც რაღაც შეღავათსაც უწევენ.

4. ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელ სტუდენტებს უჭირთ ინტეგრაცია ქართველ ბავშვებთან?

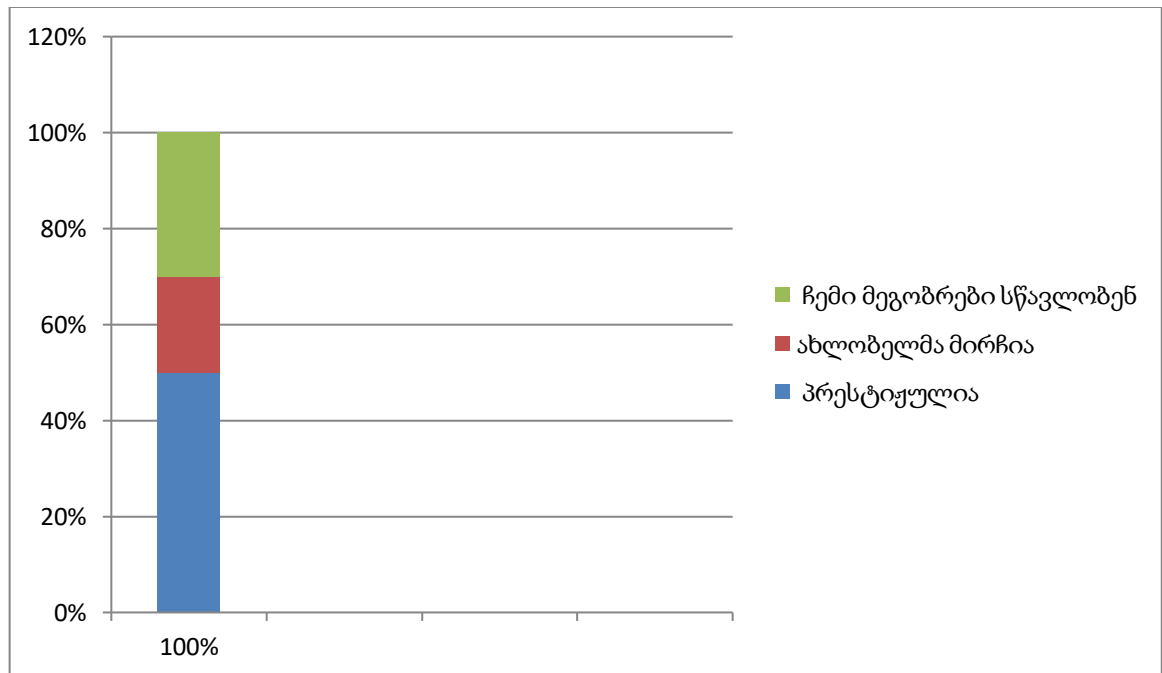
ლექტორები ერთხმად აღნიშნავენ რომ არა, პირიქით. ცდილობენ დაუმეგობრდნენ.

5. რა არის თქვენი სტუდენტების ტიპური შეცდომები?

ლექტორები ამბობენ რომ სტუდენტები ძირითადად გრამატიკულ შეცდომებს უშვებენ უფრო საუბრის დროს. წერისას ალბათ ფიქრობენ და ამიტომ ნაკლები შეცდომა შეინიშნება.

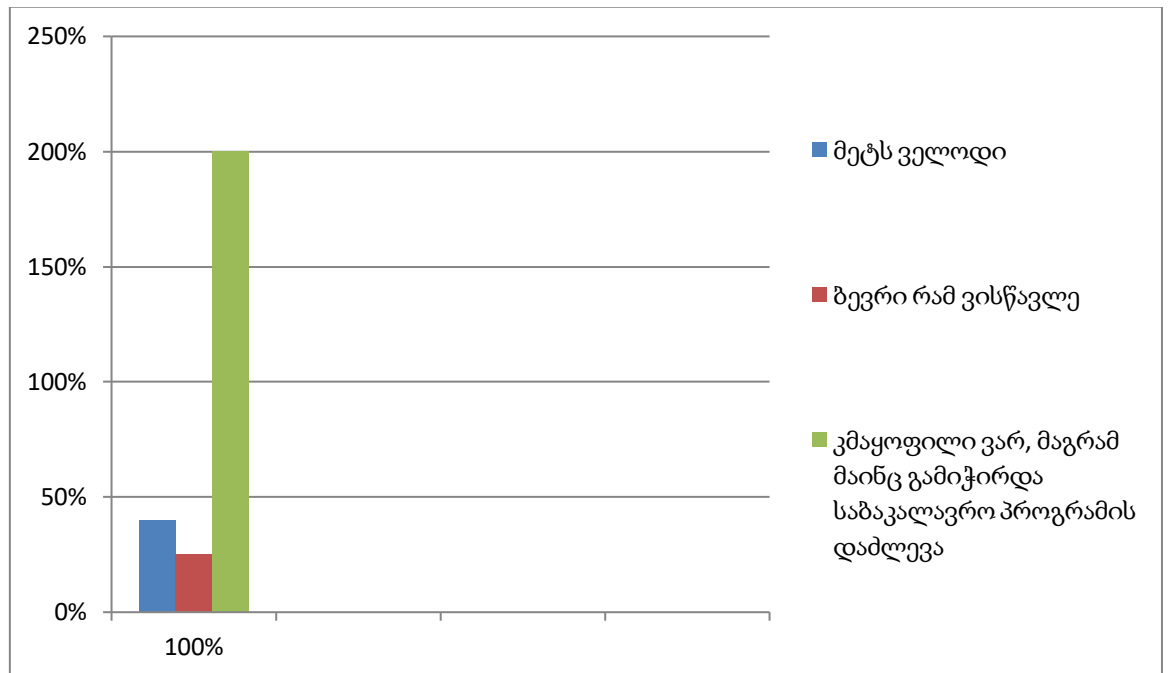
კითხვარი აზერბაიჯანულენოვანი და სომხურენოვანი საბაკალავრო
პროგრამის სტუდენტებისთვის

1. რატომ აირჩიეთ უნივერსიტეტი/ სპეციალობა სადაც სწავლობთ?

დიაგრამა 1.1

2. როგორია ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის მიერ მოცემული შედეგი?

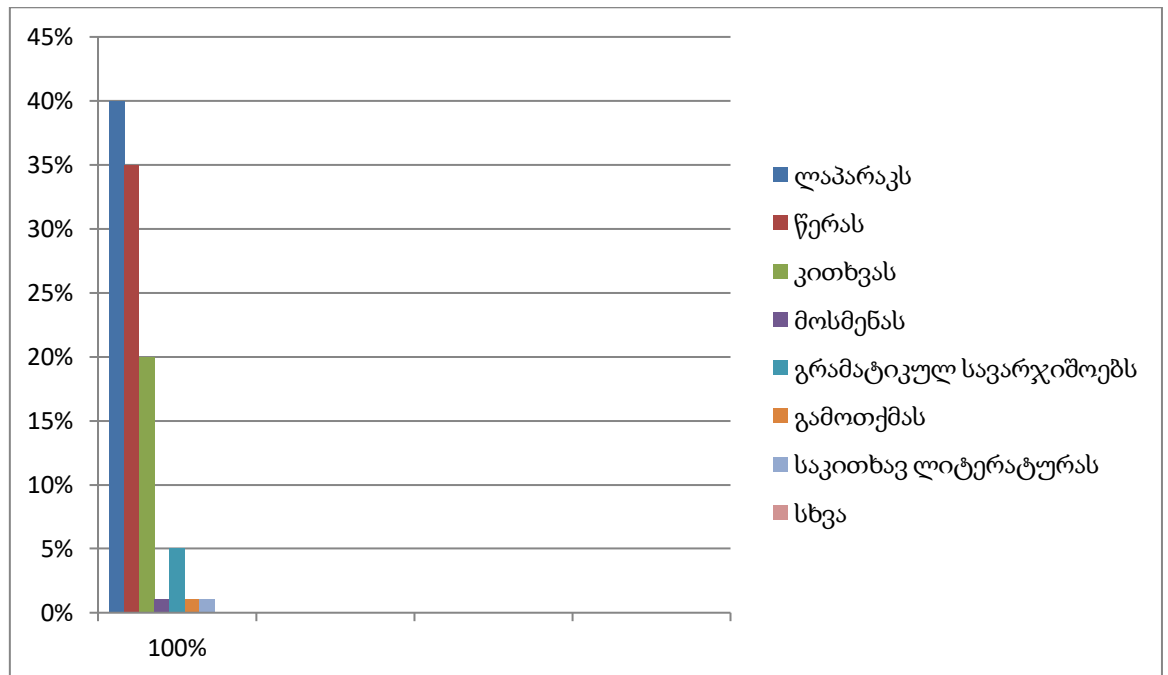
დიაგრამა 1.2

3. სომხური და აზერბაიჯანული ჯგუფების გაერთიანებას?

დიაგრამა 1.3

4. გაკვეთილებზე მეტი დრო ეთმობოდა

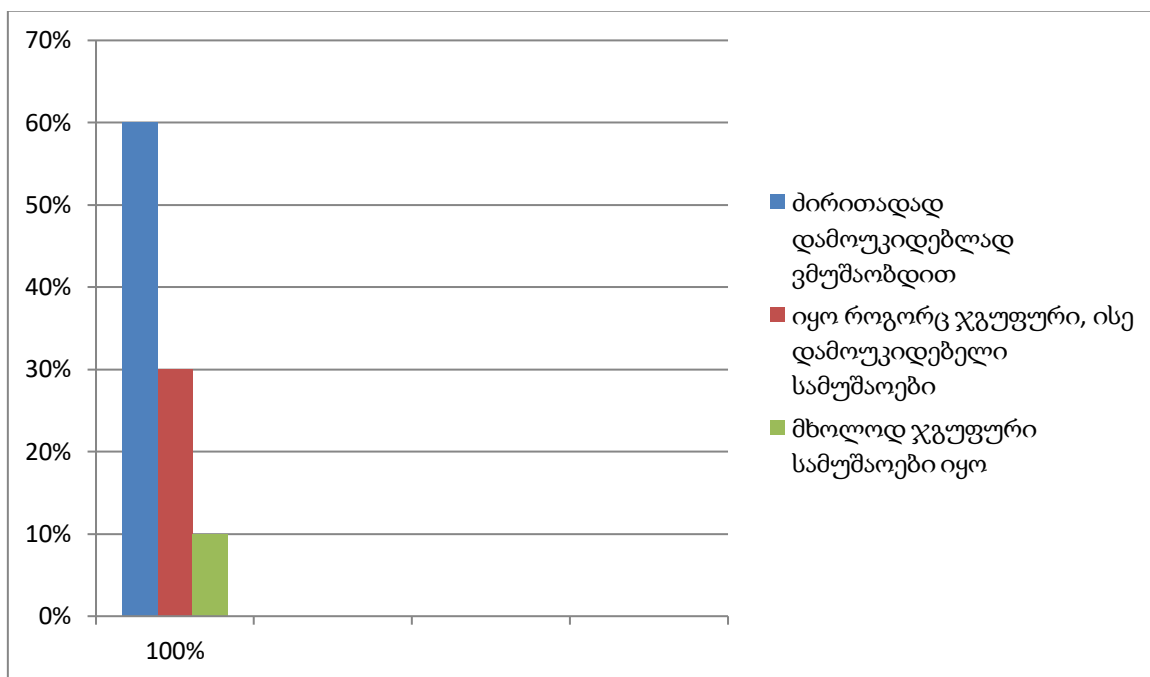
დიაგრამა 1.4

5. ქართული ენის შესწავლისას რისი სწავლა გაგიჭირდათ ყველაზე მეტად?

დიაგრამა 1.5

6. გაკვეთილების დროს გქონდათ ჯგუფური ან დამოუკიდებელი სამუშაოები?

დიაგრამა 1.6

7. რის შეცვლას/დამატებას ისურვებდით სასწავლო პროგრამაში?

სტუდენტების უმრავლესობა ერთხმად გამოთქვამს სურვილს, რომ კარგი იქნება, თუ წიგნებში ქართულის გვერდით, მათ მშობლიურ ენაზე იქნება განმარტებები. მოითხოვენ უფრო მეტ გრამატიკულ სავარჯიშოს და სპეციფიკურ ტერმინოლოგიაზე მეტ მუშაობას.

8. კვალიფიცირებული პედაგოგები გყავდათ ქართულ ენაში მოსამზადებელ ერთწლიან პროგრამაზე?

უმრავლესობა ამბობს რომ კმაყოფილები არიან პედაგოგებით, თუმცა ზოგმა აღიარა, რომ არ მოსწონთ ის ფაქტი, როცა პედაგოგმა არ იცის მათი მშობლიური ენა, რადგან ენის შესწავლის დაბალ საფეხურზე ყოფნისას, ბავშვებს უჭირთ ამა თუ იმ საკითხის გაგება და პედაგოგი ვერ უხსნის მათ მშობლიურ ენაზე.

9. პროგრამის მსვლელობის დროს კლასგარეშე აქტივობებს ეთანხმება ყველა გამოკითხული სტუდენტი.

10. რა სახის ტექსტები (თემები) გსურთ იყოს სასწავლო სახელმძღვანელოში?

ზოგიერთ სტუდენტს უნდა რომ ისეთი თემები და ტექსტები ისწავლოს, რომელიც შემდეგ გამოადგებათ. არ მოსწონთ ისეთი მარტივი სიტყვებისა და ტექსტების სწავლა როგორც წიგნებშია. ასეთ სურვილს ძირითადად ისეთი ბავშვები გამოთქვამენ, ვისაც ქონდა რაღაც დონეზე ენის მარაგი, როცა ამ პროგრამაზე ჩაირიცხა. დანარჩენებს პირიქით, ერთულებათ და ამბობენ რომ წიგნები იმათთვის არის შექმნილი, ვისთვისაც მშობლიურია ქართული და არა სპეციალურად სხვაენოვანი ბავშვებისთვის.

11. სტუდენტთა უმრავლესობა ამბობს, რომ ერთი წელი ძალიან ცოტაა ქართული ენის შესასწავლად, თუმცა დანარჩენები ამბობენ რომ არ სურთ ერთ წელზე მეტის დაკარგვა მოსამზადებელ პროგრამაზე, რადგან თვლიან რომ ისედაც ბევრ დროს კარგავენ და გამოდის რომ 4 წლის მაგივრად 5 წელი სწავლობენ საბაკალავრო საფეხურზე.

12. გამოკითხულ სტუდენტთა უმრავლესობას კარგი ურთიერთობა აქვს ქართველ ბავშვებთან,მათთან მეგობრობენ და საურთიერთო ენად ქართულს იყენებენ. აღნიშნავენ რომ ქართველ ბავშვებთან მეგობრობა, მათთვის კარგი პრაქტიკაა ენის ცოდნის გაღრმავების კუთხით.

პირისპირი, ჩაღრმავებული ინტერვიუს ანალიზი გოეთეს
უნივერსიტეტის ასოცირებულ პროფესორთან, ზაქარია
ფურცხვანიძესთან

ბატონი ზაქარია კარგად იცნობს როგორც გერმანიის განათლების სისტემას, ასევე საქართველოში მიმდინარე მოვლენებს და განხორციელებულ რეფორმებს ამ მხრივ. სწორედ ამიტომ აირჩა ის რესპოდენტად, მან კარგად იცის განსხვავება გერმანიისა და საქართველოს განათლების სისტემებს შორის ენობრივი პოლიტიკის კუთხით. როგორც ბატონმა ზაქარიამ ჩემთან საუბარში აღნიშნა, გერმანიაში ენის პრობლემა მოგვარებულია თვითონ სკოლაში, ეროვნული უმცირესობის წარმომადგენელი ბავშვობიდანვე, სკოლის ასაკიდანვე ეუფლება გერმანულ ენას, ამიტომ არ ექმნება პრობლემა სკოლის დამთავრების შემდეგ ამ კუთხით, მან უკვე იცის ენა B2 დონეზე, რასაც ითხოვს უნივერსიტეტი.

„გერმანიაში არ არის ასეთი პარალელური საზოგადოება, როგორც საქართველოში“, აღნიშნა ბატონმა ზაქარიამ. „პრობლემა, რის გამოც საქართველოში ეს პროგრამა შეიქმნა, გერმანიაში არ დგას“, დაამატა მან.

იქ ყველაფერი, გაზეთი, ტელევიზია, რადიო, ყველაფერი არის გერმანულ ენაზე. სახელმწიფო ძალიან მკაცრად არეგულირებს ამ ყველაფერს.

„გერმანიაში არსებობს პროგრამა უკვე შემდგარი მასწავლებლებისთვის, რომლების შედიან კლასებში, სადაც უცხოელთა რაოდენობა არის ძალიან მაღალი“. - ამბობს ის. სწორედ ამიტომ, გერმანიამ შეიმუშავა პროგრამა, სადაც ხდება არა სტუდენტთა ან აბიტურიენტთა, არამედ მასწავლებელთა გადამზადება, რათა შემდეგ მათ შეძლონ იმ კლასებში მუშაობა, სადაც განსხვავებული ეროვნების ბავშვები სწავლობენ. საქართველოსგან განსხვავებით გერმანიაში ამზადებენ არა მულტილინგვალურ, არამედ მულტიკულტურულ მასწავლებელს, იქ უფრო მენტალურ საკითხზე მუშაობენ და არა ენობრივზე, რადგან ენობრივ საკითხს სახელმწიფო და სკოლა უგვარებს.

დასკვნები

თანამედროვე მსოფლიოში უფრო მეტი ყურადღება ექცევა განათლების მიღების ხელმისაწვდომობას ყველასთვის, რადგან განათლება არის ერთ-ერთი ძირითადი ბურჯი, რაზეც დგას სახელმწიფო. განათლების საყოველთაო ხელმისაწვდომობა და თანასწორობა გულისხმობს რიგ ქვეყნებში ეთნიკური უმცირესობებისთვის „საშეღავათო პოლიტიკის“ გატარებას, ამ მხრივ გამონაკლისი არც საქართველოა.

2009 წელს მკვეთრი ნაბიჯები გადაიდგა უმცირესობებისთვის უმაღლეს სასწავლებელში მოხვედრის საკითხზე, დადგინდა სტუდენტების კვოტა, რომლებიც ჩააბარებდნენ მშობლიურ ენაზე ზოგად უნარებს, წარმატებით ჩაბარების შემდგომ გაივლიდნენ ქართულ ენაში მოსამზადებელ პროგრამას და შემდეგ ჩაირიცხებოდნენ საბაკალავრო პროგრამაზე, სასურველი სპეციალობით.

კვოტა განისაზღვრა შემდეგნაირად: 5-5% სომხურენოვანი და აზერბაიჯანულენოვანი აბიტურიენტები, ხოლო 1-1% აფხაზურენოვანი და სომხურენოვანი აბიტურიენტები.

პროგრამის დაწყებიდან სამი წლის შემდეგ ჩატარდა კვლევა, რომელიც ეხებოდა კვოტირების სისტემას უმაღლეს სასწავლებლებში. აღნიშნული კვლევის გაცნობისა და ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელ სტუდენტებთან წინასწარი გასაუბრების შედეგად შევიმუშავე ჰიპოთეზა, რომელიც დამტკიცდა ჩემ მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგად: ქართულ ენაში მოსამზადებელ ერთწლიან პროგრამას აქვს გამოკვეთილი პრობლემები, აღინიშნება ხარვეზები პროგრამის განხორციელების დროს. აღნიშნული ფაქტის მიზეზებია:

- ა) სასწავლო მასალის შეუსაბამობა პროგრამასთან;
- ბ) პროგრამისთვის განსაზღვრული არასაკმარისი დრო;
- გ) სტუდენტთა ზოგადი განათლების დაბალი დონე.

რეკომენდაციები

სამაგიდე კვლევა (ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიანი პროგრამის დროს გამოყენებული სახელმძღვანელოების ანალიზი) :

- მიზანშეწონილია რომ წიგნებს მოყვებოდეს აუდიოჩანაწერი, რათა სახლში მოსმენა შეძლონ ბავშვებმა. სტუდენტები მოითხოვენ მეტ პრაქტიკულ გრამატიკულ სავარჯიშოს წესებითურთ.
- გამოკითხულ სტუდენტთა ნაწილი მიიჩნევს რომ კარგი იქნება, თუ წიგნები ორენოვანი გახდება, მაგრამ ლექტორების გამოკითხვამ ამ საკითხზე უარყოფითი რეაქცია გამოიწვია, მათ აღნიშნეს, რომ ამ შემთხვევაში ისინი ნაკლებად ისწავლიან ქართულს.
- უნდა შემუშავდეს ადაპტირებული კლასგარეშე საკითხავი ლიტერატურა დონეების მიხედვით.

პროგრამის მსვლელობის პროცესი:

- სტუდენტები მოითხოვენ, რომ კარგი იქნება, თუ მათ სხვაენოვან ბავშვებთან ერთად ჩაუტარდებათ ლექციები, რადგან ამ შემთხვევაში ისინი იძულებულნი იქნებიან, ქართულად ისაუბრონ, ეს დაეხმარებათ ენის უკეთ სწავლაში.
- გამოკითხული ლექტორები აღნიშნავენ, მიუხედავად იმისა რომ ტარდება პრეტესტი ენის დონის დასადგენად, ზოგჯერ მაინც უჭირს ბავშვს ენის სწავლის პროცესში გარკვეული ტერმინების გაგება. ამისთვის შემუშავდა სხვადასხვა სპეციფიკური პროგრამა (იურიდიული, ეკონომიკური), რომელიც დროთა განმავლობაში უნდა დაიხვეწოს.
- ქართულ ენაში მომზადების ერთწლიან პროგრამაზე ჩარიცხულ სტუდენტს პროგრამის დასრულების შემდეგ არ შეუძლია საბაკალავრო პროგრამის სხვა უნივერსიტეტში გაგრძელება (გარდა უნივერსიტეტებს შორის არსებული თანამშრომლობის მემორანდუმისა). სხვა უნივერსიტეტში გადასვლა შესაძლებელია მობილობით, მხოლოდ მას შემდეგ რაც სწავლას გააგრძელებს იმავე უნივერსიტეტში, რომელშიც გაიარა ერთწლიანი მოსაზადებელი პროგრამა. ეს საკითხი უნდა მოგვარდეს, ერთწლიანი პროგრამის გავლის შემდეგ, შესაძლოა,

სტუდენტს გაუჩნდეს სხვა უნივერსიტეტში სწავლის გაგრძელების სურვილი და იგი არ უნდა ელოდოს მობილობის დაწყებას.

- განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს გამოცხადებული აქვს მთელი რიგი უფასო ფაკულტეტები. ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი სტუდენტი, რომელიც სწავლის გაგრძელებას გადაწყვეტს ქართულ ენაში მომზადების პროგრამის შემდეგ რომელიმე გამოცხადებულ უფასო ფაკულტეტზე და ის გრანტს ვერ მოიპოვებს, ვალდებულია სწავლის საფასური გადაიხადოს, მაშინ, როცა ქართულენოვანი ბავშვები აღნიშნულ ფაკულტეტებზე უფასოდ სწავლობენ. სამინისტრომ უნდა გაათანაბროს ეთნიკური უმცირესობებისა და ქართულენოვანი ბავშვების უფლებები ამ მხრივ.
- კარგი იქნება, თუ გერმანიის მაგალითს გადმოვიღებთ და პროგრამის მსვლელობაში ჩავრთავთ ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენელ მასწავლებელს, რომლებმაც კარგად იციან ქართული. ეს უფრო აუმაღლებს ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელ სტუდენტებს ენის სწავლის სურვილს.
- გამოკითხულ სტუდენტთა და ლექტორთა უმრავლესობა ერთხმად აღიარებს, რომ არ არის საკმარისი პროგრამისთვის გამოყოფილი დრო(ერთი წელი), თუმცა იმასაც აღიარებენ რომ თუ პროგრამა უფრო დიდხანს გაგრძელდება, ეს აზრს დაუკარგავს კვოტირების რეფორმას. სრულიად წარმოდგენელია სტუდენტმა ჯერ ორი წელი დახარჯოს მოსამზადებელ პროგრამაზე და შემდეგ კიდევ 4 წელი საბაკალავროზე. ალტერნატიული ვარიანტია, საბაკალავრო საფეხურზე განხორციელდეს აკადემური დახმარების ცენტრების შექმნა.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. ბეიკერი კ. „ბილინგვური განათლების და ბილინგვიზმის საფუძვლები“, თბილისი, 2010
2. „ეთნოსები საქართველოში“, თბილისი, 2008
3. „ეთნიკური უმცირესობების სამოქალაქო ინტეგრაციის პოლიტიკის ანალიზი“, ბთკ-პოლიტიკის კვლევის ჯგუფი, ეთნიკური უმცირესობის პროგრამა, თბილისი, 2008
4. ენისა და საგნის ინტეგრირებული სწავლება: მასწავლებელთა გადამზადების პროგრამის მასალები, თბილისი, 2016
5. თრიმი ჯ. „ენათა ფლობის ზოგადდევროპული კომპეტენციები: შესწავლა, სწავლება, შეფასება“, თბილისი, 2008
6. ლარს ჰოლმსი, ჰია ლაურსენი, ჰელენე იევიჩა ილვა „ბილინგვური განათლება: სამაგიდო წიგნი მასწავლებლებისთვის“, თბილისი, 2010
7. მეხუზლა ს., ეიდიჩი რომე, „განათლების რეფორმა და ეროვნული უმცირესობები საქართველოში“, ECMI-ის სამუშაო მოხსენება #46, 2009, სექტემბერი
8. მულტილინგვური მასწავლებლის სტანდარტი
9. ოძელი მ., შარაშენიძე ნ. „ევროპული ენობრივი პორტფოლიო მოზრდილთა და ზრდასრულთათვის 15-18“, მეოთხე წიგნი, თბილისი, „საიმედო“, 2011
10. რეკომენდაციები ენობრივ უმცირესობათა დაცვის მიმართულებით ენობრივი პოლიტიკის შემუშავებისთვის, თბილისი, 2008
11. რიაგენი, „ბილინგვური განათლება: ძირითადი სტრატეგიული ამოცანები“, თბილისი, „საიმედო“, 2008
12. ტაბატაძე შ., გორგაძე ნ., „კვოტირების სისტემის კვლევა საქართველოს უმაღლეს სასწავლებლებში“, თბილისი, 2013
13. ქართული ენის სამეტყველო ფუნქციები, შემდგენელი კ. გაბუნია, თბილისი, „საიმედო“, 2012
14. ქირია ჭაბუკი, ტექსტები დატესტური დავალებები ქართული ენის შემსწავლელთათვის, თბილისი, „მერიდიანი“, 2012
15. „ქართულის, როგორც უცხო ენის სწავლების მეთოდოლოგია“, თბილისი, საქართველოს განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრო, ელ. ვერსია <http://www.geofl.ge/#!/page-metodic>
16. ხარშილაძე მ., კერძაია თ., „სახელმწიფო ენა, მეორე ენა და მოტივაცია“, ჟურნალი ბილინგვური განათლება, #3, თბილისი, გამომც. სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობების ცენტრი, 2010

17. ჰუმანიტარული კვლევები,წელიწდეული, V , თბილისი, ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2016
- 18.<http://police.ge>
- 19.<http://www.parliament.ge/ge/kanonmdebloba/constitution-of-georgia-68>
- 20.<http://mes.gov.ge/content.php?id=3923>
- 21.<http://www.tbilisi.gov.ge/img/original/2015/7/21/7468109657kanoni%20zogadi%20ganatlebi%20shesaxe.pdf>

დაწერა

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University
Faculty of Psychology and Educational Sciences

Master's Degree Program of Department of Educational Sciences
Educational Sciences

Gogoladze Mariami

Analysis of Implementation of One-Year Training Program

In Georgian Language

The thesis is made to obtain the academic degree of Master in Educational
Sciences

Adviser:

Kakha Gabunia, Associate Professor of Faculty of Humanities of Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, PhD of philology

Tbilisi

2016